

פרשת כי תצא

כי תשה ברעך משאת מאומה לא תבוא אל ביתו לעבוט עבוטו... וברכך ולך תהיה צדקה לפני ה' אלוקיך (כד, י-יג)

אי' בגמ' (חולין קי, ב) 'כל מצות עשה שמתן שכרה בצידה אין ב"ד שלמטה מוזהרין עליה', ועפ"ז פסק הרמ"א בשו"ע (חו"מ סי' צ"ז סט"ז) 'מצות השבת העבוט הוא מצות עשה שמתן שכרה כתוב בצידה, ולכן אין ב"ד של מטה מחוייבין לכופ עליה'.

הקצוה"ח (סק"ט שם) תמה ע"כ, דהלוא מצינו במצוות צדקה דאע"פ שכתוב מתן שכרה בצידה בכ"ז כופין עליה כיון שיש בה גם לאוים 'דלא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך', וכמו"כ במצוות השבת העבוט יש גם לאוים 'דלא תשכב בעבוטו ולא תבוא אל ביתו לעבוט עבוטו'. וא"כ משום הלאוים הללו יצטרכו ב"ד לכופ עליה.

ויש לומר, דהנה רש"י (גמ' חולין שם) פי' דלפיכך מצוה שמתן שכרה כתוב בצידה אין ב"ד כופין עליה, דלכך פירש מתן שכרה לומר, אם לא תקיימנה זהו עונשו שלא תיטול שכר זה, ואין מה לב"ד לכופ ע"כ עוד.

עפ"ז נמצא דיש הבדל ברור בין מצות צדקה לבין מצוות השבת העבוט, דבמצוות צדקה דפעמים עובר גם על העשה וגם על הלאוים ופעמים אינו עובר אלא על העשה בלבד, כגון באופן שאין העני מבקש ממנו צדקה, דבכה"ג אינו מאמץ את לבבו וקופץ ידו מליתן לו, וממילא ניתן לחלק ולומר דבאופן שעבר גם על הלאוים כופין אותו, ואם עבר רק על העשה אין כופין אותו דתלוי על מה עובר, דאם עובר על דבר שכתוב מתן שכר אין סיבה לכפות, אבל במצוות השבת העבוט דבכל מקרה עובר גם על העשה וגם על הלאו, ואין אופן שעובר רק על אחד מהם לפיכך לא שייך לומר שיכפו משום הלאו, משום דא"כ מדוע כתבה התורה מתן שכרה בצידה הלוא לא ניתן להפריד בין העשה ללאו, וא"כ בע"כ שאין כופין כלל על מצוה זו.

מקור: רבי אליהו ברוך קמאי